

О. І. Фасоля,
аспірант, директор
(Департамент освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації)
khnobljsvita@i.ua

РЕТРОСПЕКТИВА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті запропоновано ретроспективний аналіз діючих законодавчих актів України, норми яких регламентують відносини в галузі екологічної освіти та виховання. Подано їх загальну характеристику. Запропоновано шляхи їх використання в навчально-виховному процесі. Обґрунтовано, що більшість згаданих законодавчих актів відіграють важливу роль і визначають місце екологічної освіти у вирішенні екологічних проблем держави та окремих регіонів. Разом з тим, зроблено вмотивований висновок, що подальше законодавство потребує цілісності та збалансованості, узгодження із існуючою світовою практикою забезпечення означеного процесу.

Ключові слова: *аналіз, екологічна освіта, закон, законодавство України, законодавчий акт, наказ, постанова, ретроспектива.*

Постановка проблеми. Нині екологічну освіту й виховання розглядають як аспект гуманізації шкільної освіти, що передбачає засвоєння суспільних духовних цінностей, оскільки духовність немислима без усвідомлення людини й природи. Це почуття є органічним для гармонійно розвиненої особистості, а його брак означає неповноцінність людини як члена суспільства, оскільки є першопричиною хижацького ставлення до природи.

Екологічна освіта в Україні ґрунтується на екологічній політиці, яку розробляють на міжнародному та національному рівнях, при цьому міжнародний рівень включає глобальний (планетарний) і регіональний (у межах одного чи кількох континентів) виміри. Координацію та інституційне забезпечення цієї діяльності здійснюють міжурядові організації, переважно у системі ООН. Провідними серед них є Програма з питань довкілля ООН та Програма розвитку ООН, Комісія ООН з питань стійкого розвитку. Розроблення екологічної політики на Європейському континенті координує Комітет екологічної політики Європейської економічної комісії ООН, регіональне співробітництво – спеціалізовані міжнародні організації.

Згідно із законодавством держави, екологічну політику реалізують на регіональному і місцевому рівнях через окремі міждержавні, державні, регіональні та місцеві програми, спрямовані на втілення визначених пріоритетів.

Відповідно до міжнародних вимог, базовою ідеєю методологічної основи екологічної освіти є гармонізація взаємин суспільства і природи. Основні складові екологічної освіти: формальна і неформальна освіта й виховання, екологічне просвітництво, післядипломна екологічна освіта, підготовка керівних кадрів у цій галузі. Екологічна освіта поєднує компоненти: екологічні знання, мислення, світогляд, етика, культура. Реалізують її через безперервну систему навчання і виховання, яка передбачає такі стадії: дошкільна, загальноосвітня середня, позашкільна, середня професійна, вища, післядипломна екологічна освіта.

Кожній із цих стадій притаманні мета і завдання, інструментарій їх досягнення. Наприклад, мета загальноосвітньої середньої екологічної освіти – основної ланки цієї системи полягає у формуванні особистості з екоцентричним типом мислення й моралі, високим рівнем екологічної культури. У загальноосвітній школі екологічні знання необхідно надавати в обсягах, визначених залежно від віку школярів з поступовим поглибленням екологічної інформації. Пріоритетом шкільної екологічної освіти є особистісна орієнтація на цінність природи, формування знань про основні екологічні закони, суть екології як науки, її структуру, значення й взаємозв'язки з іншими науками, особливості впливу НТР на біосферу, основні положення природоохоронного законодавства.

Складність реалізації екологічної освіти полягає в тому, що змістовно вона включає різні пріоритети, мету і специфічні цілі, заходи, спрямовані на досягнення визначених цілей та їх організаційне, інституційне, ресурсне (фінансове) забезпечення, індикатори досягнення цілей та очікувані результати, часові рамки виконавців, учасників та відповідальних за реалізацію відповідних заходів тощо.

На сьогоднішній день правові норми, які тим чи іншим чином стосуються екологічної освіти, містяться переважно в екологічному законодавстві України та законодавстві про освіту. Значна частина з таких нормативно-правових актів носить програмний, концептуальний характер. Тому, доводиться констатувати: незважаючи на те, що правовий механізм реалізації права громадян на одержання екологічної освіти в Україні почав формуватися, він потребує суттєвого вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень. Це питання було і залишається в центрі уваги науковців і практиків, що дає можливість стверджувати його багатоаспектність та розглядати у таких напрямках: екологічна

політика та державотворення (М. Кисельов); екологія, культура, політика (В. Крисаченко); екологічна політика (М. Хилько).

Національні проблеми освіти і наукового забезпечення у сфері збалансованого розвитку були в полі зору провідних науковців України, зокрема перспективи екологічної освіти стали предметом розгляду Г. Білявського, Г. Тимочко, О. Пашенко та ін.; екологічна свідомість як феномен освітянського простору – М. Кисельова; екологічне виховання школярів – А. Волкова; мета і завдання Всеукраїнської ліги в галузі екологічної освіти і виховання – Г. Тимочко.

Разом з тим, бракує фундаментальних праць з питань екологічної нормативно-законодавчої бази вивчення сучасних національних і регіональних екологічних проблем, ефективного досвіду екологічної освіти, основ екологічного аудиту і менеджменту.

Проблемою екологічної освіти в світі переймаються давно. Ще в 1975 р. учасники Міжнародного семінару з екологічної освіти (Белград, Югославія) запропонували глобальну схему екологічної освіти, відповідно до якої, головною її метою має бути формування в населення планети усвідомлення того, що довкіллям необхідно опікуватися й що для цього треба мати відповідні знання, досвід, уміння, мотивації та зобов'язання як для індивідуальної, так і для колективної роботи задля порятунку біосфери та запобігання майбутнім екологічним катастрофам [1: 1–2].

Метою статті є ретроспективна характеристика діючих законодавчих актів України, норми яких регулюють відносини в галузі екологічної освіти.

Виклад основного матеріалу. В нашій державі законотворчий процес у галузі екологічної освіти розпочався з прийняттям у 1991 році Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" [2], який закріпив серед низки екологічних прав громадян право на одержання екологічної освіти. Для його реалізації передбачалося створення системи законодавчого забезпечення, правова основа, яка б повно та досконало врегулювала суспільні відносини в галузі екологічної освіти.

Значенням Законом не лише закріплено суб'єктивне право громадян на екологічну освіту, але й встановлено юридичний обов'язок одержання екологічних знань для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів і призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища. Даним документом визначено, що підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів мають забезпечуватися загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього природного середовища в дошкільних закладах, у системі загальної середньої, професійної, вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. На місцевому рівні організація екологічної освіти і виховання покладається на виконавчі й розпорядчі органи місцевих рад у межах їхньої компетенції.

Важливим документом в контексті нашого дослідження є прийнятий у 1992 році Закон України "Про природно-заповідний фонд" [2], відповідно до якого розроблено "Положення про еколого-освітню діяльність заповідників і національних природних парків України" [3]. Одним з основних напрямів такої діяльності є еколого-правова освіта – ознайомлення з нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи, включення екологічного законодавства до експозиції музеїв природи.

Деякі правові засади реалізації права громадян на екологічну освіту містяться в профільному законодавстві України. Так, у "Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття")", затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України (1993 р.), [4] серед шляхів реформування гуманітарної загальноосвітньої підготовки передбачається формування правової та екологічної культури, що має стати основною метою та пріоритетним напрямом реформування системи національного виховання. Даним документом зроблено спробу визначити основний зміст екологічної освіти, зокрема і в середній освіті.

Організація і здійснення робіт з екологічної освіти, підготовка кадрів включених до затвердженого в 1996 році постановою Кабінету Міністрів "Переліку видів діяльності", що належать до природоохоронних заходів", стало правовою підставою для фінансування таких заходів з фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів.

До проблем екологічної освіти на державному рівні повернулися в 1998 році, коли постановою Верховної Ради України було затверджено "Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" [2].

В документі робиться акцент на еколого-правовій освіті і науці. Для їх розвитку передбачено здійснення низки конкретних заходів: розширення мережі навчальних еколого-правових закладів, розроблення нових навчальних програм, удосконалення методики викладання екологічного права та спецкурсів з еколого-правових дисциплін, створення наукового центру екологічного права та законодавства тощо. Планувалося розроблення та прийняття закону про екологічну освіту.

Принагідно зауважити, що в ці роки низький рівень екологічної свідомості суспільства визнано на державному рівні передумовою екологічної кризи в Україні. Затверджений постановою Кабінету Міністрів "Національний план дій з гігієни довкілля на 2000-2005 роки" [5] задекларував освіту населення в галузі гігієни довкілля основним засобом подолання кризи та забезпечення реалізації

екологічних прав громадян, зокрема, права на об'єктивну інформацію щодо негативного впливу довкілля на здоров'я. Цим документом передбачалося, зокрема, включення питань охорони довкілля та здоров'я людини до всіх освітніх програм, запровадження елементів медико-екологічної освіти в процесі виховання та викладання навчальних дисциплін у загальноосвітніх школах і дошкільних закладах України з урахуванням віку учнів і місцевої екологічної ситуації. Розроблення цих заходів покладалося на Академію педагогічних наук, Міністерство освіти і науки України.

З метою підвищення рівня екологічної освіти, виховання культури населення Законом України у 2000 році затверджено "Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" [6]. Даним документом передбачалося створення громадських еколого-експертних центрів, які сприятимуть усвідомленню проблеми збереження ландшафтного різноманіття, розробка пропозицій щодо участі молоді та юнацтва у виконанні заходів щодо формування національної екологічної мережі на підставі досвіду позашкільної екологічної освіти і забезпечення широкої поінформованості громадян.

Деякі з чинних нормативно-правових актів одночасно із загальними питаннями екологічної освіти глибшу увагу приділяють певним її напрямам, що виокремлюються відповідно до особливостей різних видів діяльності в галузі екології. Одним з таких документів є затверджений постановою Кабінету Міністрів України (2000 р.) "Національний план дій з гігієни довкілля на 2000-2005 роки" [5]. В цьому документі акцентується увага на те, що освіта населення в галузі гігієни довкілля повинна стати засобом щодо забезпечення реалізації екологічних прав громадян, зокрема права на об'єктивну інформацію щодо негативного впливу довкілля на здоров'я.

Національним планом передбачалося розроблення Концепції інтегрованої безперервної екологічної та медико-екологічної освіти всіх верств населення в Україні; включення питань охорони довкілля та здоров'я людини до всіх освітніх програм, запровадження елементів медико-екологічної освіти в процесі виховання та викладання навчальних дисциплін у загальноосвітніх школах і дошкільних закладах України з урахуванням віку учнів і місцевої екологічної ситуації. Розроблення всіх зазначених заходів покладалося на Міністерства екології та природних ресурсів, освіти і науки, охорони здоров'я, академії педагогічних та медичних наук України.

Окремо слід виділити наказ Міністерства освіти і науки "Про підведення підсумків експерименту з апробації освітньої програми "Довкілля". Цим документом передбачалося: ... 2. На підставі висновків робочої групи Міністерства освіти України з узагальнення підсумків експерименту з апробації освітньої програми "Довкілля" у загальноосвітніх закладах дозволити використовувати освітню програму довкілля та викладати предмет довкілля у загальноосвітніх закладах України відповідно до навчальних планів, затверджених Міністерством освіти України. ... 4. Департаменту розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, науково методичному центру середньої освіти використати навчальні плани для шкіл з вивчення курсу "Довкілля" затвердженого Міністерством освіти України при складанні типових навчальних планів для 12-річної школи [7].

Стратегічні шляхи реформування гуманітарної загальноосвітньої підготовки, правової та екологічної культури передбачені в Національній доктрині розвитку освіти [8]. Тут зроблено спробу визначити основний зміст екологічної освіти на стадії дошкільного виховання у загальній середній та позашкільній освіті.

Вирішенню означених проблем мала б бути "Концепція екологічної освіти України", затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки у грудні 2001 року [9]. Але, згідно існуючого законодавства, даний документ набув би чинності нормативно-правового акту, важливого в системі законодавства України про екологічну освіту, після затвердження його профільним міністром. Цього не було зроблено, тому положення названої Концепції мають лише рекомендаційний характер і не обов'язкові для виконання.

В Указі Президента України "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві та утвердження здорового способу життя" (2002 р.) [8] встановлюється, що докорінне вдосконалення системи правового та екологічного виховання на сучасному етапі є одним з найпріоритетніших напрямів діяльності Кабінету Міністрів України, усіх центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, навчальних закладів, засобів масової інформації та правоохоронних органів. Кабінет Міністрів зобов'язав сформувавати єдину комплексну систему, в якій передбачалося б досягнення збалансованості навчального процесу з правовим, екологічним та іншими видами виховання молоді.

На виконання цього Указу Міністерство освіти і науки України видало наказ [8], яким затвердило заходи з реалізації поставлених завдань. Крім загальних питань удосконалення освітньо-виховної роботи, передбачено розроблення типових навчальних планів і програм оновленого змісту для гуртків еколого-натуралістичного спрямування, створення Всеукраїнської координаційно-методичної Ради з питань екологічного навчання і виховання, яку було створено у 2003 р. (наказом Міністерства освіти і науки України (№ 284 від 13 травня 2003 р.) [7]. Її основним завданням є здійснення науково-методичних і

педагогічних заходів, просвітницька діяльність, сприяння проведенню конференцій, семінарів, нарад з питань екологічної освіти і виховання, узагальнення та поширення досвіду, розробка цільових програм та ін. Сферою діяльності Ради є загальна середня, професійно-технічна, дошкільна та професійна освіта.

Здійснення заходів з екологічної освіти і виховання передбачається також у прийнятих упродовж 1998–2003 років законодавчих актах у галузі охорони та відтворення природних об'єктів: Концепції охорони та відтворення навколишнього природного середовища Азовського і Чорного морів [8]; Загальнодержавній програмі охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів [3]; Концепції екологічного оздоровлення басейну р. Сіверський Донецьк [8].

У цих документах передбачалося здійснити комплекс важливих заходів, серед яких мають місце: підвищення рівня екологічної освіти і виховання населення; видання серії освітніх матеріалів; організація навчання представників громадськості з питань розв'язання екологічних проблем, видання спеціалізованого журналу, науково-популярної і спеціальної літератури тощо.

Деякі положення щодо екологічної освіти містяться і в актах земельного законодавства, законодавства про природо заповідний фонд та екологічну мережу, про відходи та поводження з твердими побутовими відходами тощо.

Про важливість заходів щодо розвитку екологічної освіти свідчать спеціальні Парламентські слухання, одне з яких було проведено 13 січня 2003 р. [10]. Під час його проведення Верховна рада України звернулася до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства освіти і науки України з проханням запровадити систему екологічного виховання і освіти, розширити видання відповідної літератури; відновити в шкільних програмах дисципліну "екологія" та забезпечити введення до програми вищих навчальних закладів дисципліни "Загальна та фахова екологія".

Певну роль у розвитку екологічної освіти мала затверджена постановою Кабінету Міністрів України "Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки", якою передбачалося зміцнення зв'язків між наукою та освітою в інтересах сталого розвитку на всіх рівнях з метою обміну знаннями, досвідом і передовою практикою, а також створення правових засад для організації науково-освітніх центрів.

Після 2009 року активність законотворців в галузі удосконалення екологічної освіти, на відміну від зарубіжних партнерів, знизилась. Вони не розглядаються в президентських структурах, не приймаються постанови Кабінету Міністрів України, законопроекти не виносяться на розгляд Верховної Ради. Недосконалість законодавства та відсутність практичних механізмів права реалізації призводить до того, що права громадян не забезпечуються належним чином. Суб'єктивне право громадян на одержання екологічної освіти потребує конкретизації та деталізації в законодавстві, де мають бути встановлені порядок, зміст та організаційно-правові форми реалізації цього права з урахуванням того, що відповідно до ст. 91 Конституції України [2] права і свободи людини і громадянина та їхні гарантії визначаються виключно законами України.

Таким чином, аналіз чинної нормативно-правової бази в сфері екології (регулювання екологічних прав) та екологічної освіти свідчить про декілька етапів їх формування.

Початковий – пов'язаний із проголошенням незалежності України та відповідно, прийняття основоположних нормативно-правових актів самостійної держави. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) започатковує даний етап та є підставою для прийняття Верховною Радою України низки законів, переважна частина яких залишається чинними і до сьогодні. Можна стверджувати, що цей період є піком нормотворчої активності органів державної влади в сфері екологічної освіти.

Наступний, другий етап становлення законодавства у сфері екології та розвитку екологічної освіти пов'язаний із прийняттям у 2003 році Верховною Радою України Закону "Про основи національної безпеки України", яким на офіційному законодавчому рівні передбачено заходи, які потребують вирішення, в тому числі й на рівні екологічної освіти. Це, зокрема проблеми: нераціонального, виснажливого використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних; неподоланості негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи; погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми трансдонних забруднень та зниження якості води; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необгрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів; неефективність заходів щодо подолання негативних наслідків військової та іншої екологічно небезпечної діяльності; посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів та біотехнологій тощо.

Третій етап – період з 2005 року по даний час. Він характеризується прийняттям: Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища, затвердженої постановою КМУ (2007 р.); розпорядженням КМУ Концепції Загальнодержавної цільової екологічної програми поводження з радіоактивними відходами (2007 р.); схваленої розпорядженням КМУ Концепції

національної екологічної політики України на період до 2020 року; виданням Указу Президента України "Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні" (2009 р.).

Висновки. Більшість згаданих нами законодавчих актів відіграють важливу роль і визначають місце екологічної освіти у вирішенні екологічних проблем держави та окремих регіонів. І хоча окремі законодавчі акти передбачають проведення цілком конкретних заходів, система останніх не є цілісною та збалансованою. З метою вдосконалення механізму правового регулювання реалізації права громадян на одержання екологічної освіти слід обґрунтувати прийняття закону про екологічну освіту, а також державну реєстрацію "Концепції екологічної освіти" з метою надання їй юридичної сили. На часі систематизація та оприлюднення законодавчих актів, що стосуються екологічної освіти чітко визначити виконавців, повноваження яких в галузі екологічної освіти передбачені посадовими обов'язками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Лукашенко Т. Екологічна освіта України : Психолого-педагогічні основи формування екологічних знань [Електронний ресурс] / Т. Лукашенко, В. Малишев // Український науковий журнал "ОС". – Режим доступу : http://visnic/iatp/org.ua/visnyk/issue_article.22:0.
2. Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – 1991, 1998, 2001. – № 28. С 36–39, 41. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
3. Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – 2002. – № 12. – С. 555. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
4. Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів [Електронний ресурс]. – № 15523 / 2000. – Режим доступу : <http://www.reestrnpa.gov.ua>.
5. Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – 1998. – № 41. – С. 200. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
6. Голос України [Електронний ресурс]. – [від 14 листопада 2000 р.]. – Режим доступу : http://www.golos.com.ua/edition_archive.
7. Наказ Міністерства освіти і науки "Про підведення підсумків експерименту з апробації освітньої програми "Довкілля". – [Поточний архів Міністерства освіти і науки України].
8. Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – 1998–2003. – № 23–35. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
9. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 7. – С. 3.
10. Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в Україні : [Постанова Верховної Ради України № 565 – IV від 20. 02. 2003 р.] [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – № 25. – С. 182. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-iv>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Lukashenko T. Ekologichna osvita Ukrainy [Environmental Education of Ukraine] : Psihologo-pedagogichni osnovu formyvannya ekologichnih znan' [Elektronnyy resurs] / T. Lukashenko, V. Malushev // Ukrainskui naukovui zhurnal "OS" [Ukrainian Scientific Journal "OS"]. – Rezhym dostupu : http://visnic/iatp/org.ua/visnyk/issue_article.22:0.
2. Vidomosti Verhovnoji Rady Ukrajiny [Data of the Supreme Council of Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – 1991, 1998, 2001. – № 28, 36–39, 41. – Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua>.
3. Ofitsijnyj Visnyk Ukrajiny [Official Journal of Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – 2002. – №12. – P. 555. – Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua>.
4. Jedynyj Derzhavnyj Rejestr Normatyvno-Pravovyh Aktiv [Unified State Register of Legal Acts] [Electronic resource]. – № 15523 / 2000. – Rezhym dostupu : <http://www.reestrnpa.gov.ua>.
5. Ofitsijnyj Visnyk Ukrajiny [Official Journal of Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – 1998. – № 41. – P. 200. – Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua>.
6. Holos Ukrajiny [Voice of Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – [14 November, 2000]. – Rezhym dostupu : http://www.golos.com.ua/edition_archive.
7. Nakaz Ministerstva osvity i nauky "Pro pidvedennya pidsymkiv eksperimenty z aprobatsii osvitnoi programu "Dovkillya" [Current Archive of Ministry of Education and Science of Ukraine "On Summing Up the Experiment Testing of Education Program "Environment "]. – [Potochnyi arkhiv Ministerstva osvity i nauky Ukrajiny].
8. Ofitsijnyj Visnyk Ukrajiny [Official Journal of Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – 1998–2003. – № 23–35. – Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua>.
9. Informatsijnyj zbirnyk Ministerstva osvity i nauky Ukrajiny [Information Collection of Ministry of Education and Science of Ukraine]. – 2002. – № 7. – P. 3.
10. Pro rekomendatsiyi parlamentyskikh slykhan' schodo dotrumannya vumog prurodoohoronnoho zakonodavstva v Ukraini [On Recommendations of Parliamentary Hearings on Compliance with Environmental Legislation in Ukraine] : [Postanova Verhovnoji Rady Ukrajiny № 565 – IV vid 20. 02. 2003 p.] [Elektronnyy resurs] // Vidomosti Verhovnoji Rady Ukrajiny [Data of the Supreme Council of Ukraine]. – № 25. – С. 182. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-iv>.

Фасоля О. И. Ретроспектива законодательства Украины в отрасли экологического образования.

В статье предложено ретроспективный анализ действующих законодательных актов Украины, нормы которых регламентируют отношения в отрасли экологического образования и воспитания. Дана их общая характеристика. Предлагаются пути их использования в учебно-воспитательном процессе. Обосновано, что большинство названных законодательных актов играют важную роль и определяют место экологического образования в решении экологических проблем государства и отдельных регионов.

Вместе с тем сделан мотивированный вывод, что последующее законодательство требует целостности и сбалансированности, согласования с существующей мировой практикой обеспечения указанного процесса.

Ключевые слова: анализ, экологическое образование, закон, законодательство Украины, законодательный акт, приказ, постановление, ретроспектива.

Fasolia O. I. Retrospective Legislation of Ukraine in the Field of Environmental Education.

The article offers a retrospective analysis of existing legislative acts of Ukraine, which regulate relations in the field of environmental education, the ways of using them in the educational process. In particular, it highlights the most important laws of Ukraine concerning the above-mentioned problem and normative legal regulations approved by the President or the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted by sectoral ministries. Attention is paid to three stages of the regulatory framework of environmental education, all of which have played a role in the constitutional guarantees of citizens. Their general characteristics is given. It is proved that the majority of these legislative acts have an important role and determine the place of environmental education in solving the environmental problems in the state and in some regions. However, the experience of advanced countries encourages improvement of the mechanism of legal regulation of the citizens' right to receive environmental education. The motivating opinion considers in full detail that further legislation requires a holistic and balanced coordination of this process with the existing international practice. For the development of environmental legal education and science, people provide a number of specific measures: expansion of training environmental and legal institutions, development of new curricula, improving teaching methods and environmental law courses on environmental and legal disciplines, create scientific center of environmental law and legislation, etc.

Key words: analysis, environmental education, law, legislation of Ukraine, legislation, order, regulation, retrospective.